

Българските манастири Шипченският манастир – каменната епопея на незабравените

Българските манастири са тясно свързани с историческата съдба на българския народ. Пристъпвайки манастирските двери, всеки от посетителите е впечатлен най-вече от уникалната им архитектура, от ценните икони и майсторски сътворени стенописи, както и от разположението им в едни от най-живописните места на страната. За много от нас тези срещи с православните традиции представляват и едно символично пътуване из българското минало. Манастирите в България имат различна съдба, но още от самото си създаване всеки от тях се превръща в духовна крепост на българщината. Част от тези уникални паметници на културата пазят спомена за българското бойно величие и саможертва през далечния и изпълнен както с възрожденска романтика, така и с много драматизъм 19 век.

Нека да се върнем мислено 131 години назад във времето, в далечната 1878 г. Тогава „пиянството на един народ“ накара Европа да си спомни за него. За да възкръсне като птицата Феникс и да заеме полагащото му се място сред семейството на европейските народи и държави. В България не са малко паметниците, посветени на загиналите руски войни и български опълченци по време на Руско-турската война от 1877–1878 г. Най-внушителният от тях е именно един от старопланинските манастири, **Храм-паметникът „Рождество Христово“**, известен още като **Шипченският манастир**. Той е създаден в знак на възпоменание и възхвала

на православните руски войни и български опълченци, отдали живота си за свободата на България през Освободителната война. Намира се в северозападните покрайнини на гр. Шипка, на 12 км северозападно от гр. Казанлък.

ИЗГРАЖДАНЕ НА МАНАСТИРА

Манастирът „Рождество Христово“ е построен в периода 1885–1902 г. в памет на загиналите руски войни и български опълченци в освободителната за България Руско-турска война (1877–1878 г.). Средствата за построяването му са набрани чрез дарения по инициатива на Граждански

комитет начело с граф Николай Игнатиев и Олга Скобелева (1823–1880), майка на руския пълководец генерал Михаил Скобелев. Олга Скобелева е известна на българската обществено-ност най-вече с благотворителната си дейност в помощ на пострадалите от турските погроми по време на Априлското въстание и на Освободителната война българи в Южна България. Заради нейната съпричастност към българските сираци от Тракия българското население с признателност я нарича Скобелева майка. Създаденият през 1880 г. инициативен комитет за строителството на манастира, начело с принц Алексей Н. Церетелев и принц Евгений М. Ли-

хтенберски, призовава руската обществено да дари средства и само за една година са събрани 700 000 златни рубли, като в кампанията се включват и много българи. През 1881 г. е обявен конкурс за проект на манастира и от осемте предложени проекта е избран този на архитект проф. Антоний Осипович Томишко (1850–1900). Малко известен, но доста любопитен факт е, че негово родно място е чешкият град Пардубице. А. Томишко завършва Художествената академия в Санкт-Петербург с отличие и приема руско поданство през 1875 г. През 1879 г. е удостоен със званието „академичен архитект“. Жителите на с. Шипка подаряват мястото за изграждането на манастира, а през 1885 г. започва строителството по проект на арх. А. О. Томишко и под ръководството на видните архитекти проф. Александър Н. Померанцев (1848–1918) и А. Н. Смирнов. Строежът на църквата „Рождество Христово“ започва през 1885 г. и завършва през 1902 г.

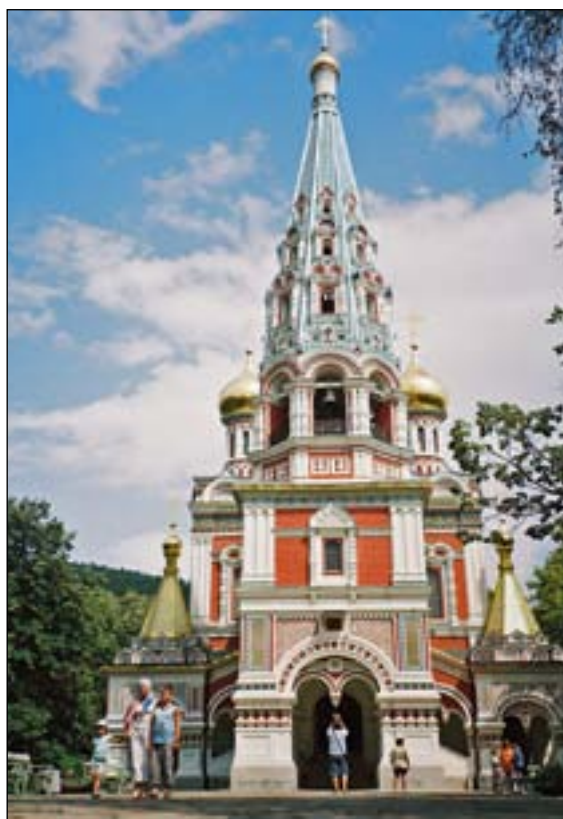
ТЪРЖЕСТВЕННОТО ОТКРИВАНЕ СЪВПАДА С 25-ГОДИШНИНАТА ОТ ШИПЧЕНСКАТА ЕПОПЕЯ

На 15 септември 1902 г. храмът е осветен от Старозагорския митрополит Методий. Самият манастир е открит тържествено в края на същия месец от един от инициаторите за неговото построяване – граф Николай Павлович Игнатиев. Годината неслучайно е избрана – точно тогава се навършват 25 години от Шипченската епопея. Затова на тържеството пристига и специална имперска делегация от Русия, в която влизат участвалите във войната генерали Михаил И. Драгомиров, Николай Столетов, граф Михаил И. Толстой и др. Сред присъстващите са и останалите живи български опълченци, както и хора от цялата страна. В приветственото си слово митрополит Методий нарича създаването на манастирския ансамбъл в с. Шипка „велико тържество, събитие от световно значение в живота на българския народ“. Св. Синод решава духовното развитие на манастира да бъде поверено на руски монаси. Така че манастирът отначало е бил руска собственост, но през 1934 г. е предоставен от съветското правителство

на България. На 8 ноември 1952 г. с решение на Светия Синод на Руската православна църква всички руски църковни общини и тяхната собственост, в т. ч. Шипченската духовна обител, преминават под юрисдикцията на БПЦ. Но по време на комунистическото управление на България правото на собственост на манастира преминава първо в ресора на Министерството на отбраната, а по-късно – към Министерството на културата. През 1967 г. се приема неговия специален статут на храм-паметник, за съвместно стопанисване и обгрижване от държавата и от БПЦ. С постановление на Министерския съвет номер 33 от 1970 г., манастирът е обявен за исторически паметник на културата от национално значение и по-късно влиза в историко-архитектурния резерват „Шипка-Бузлуджа“.

МАНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС

Той се състои от църква, монашески корпус, поклонническа сграда, приют и Духовна семинария. Храмът е кръстокуполен, с квадратен наос и три апсиди. Главният вход е оформен с три арки, намира се на западната фасада, до която има внушителна кула-камбанария, висока 53,35 м, със 17 камбани. Най-голямата от тях тежи 11 643 кг и е личен подарък от руския император Николай II. Седемнадесетте камбани са отлети от около 30-те тона отстреляни оръдейни гилзи, събрани в района на битките. Дърворезбованият иконостас е от липово дърво с позлатена дърворезба. Изработен е в работилниците за художествени предмети и архитектурни детайли на арх. А. Ю. Янг в Украйна, по проект на проф. А. Н. Померанцев. Самата църква представлява великолепен шедьовър на църковната архитектура, построен по модел на руските катедрали от 17 в. Тя е изографисвана два пъти – през 1902 г. от Г. Меседов и А. Митов, а през 1957–1959 г. от колектив под ръководството на

проф. Н. Е. Ростовцев. Иконите са дар от монасите на руския манастир „Св. Пантелеймон“ в Света гора Атон. Сцените на тях изобразяват историческото минало на България и Русия и внушават идеята за славянската солидарност между двата народа. Сред изображенията изпъкват тези на светите братя Кирил и Методий и техните ученици Наум, Климент, Ангеларий, Сава и Горазд; на руските светци Св. Михаил митрополит Киевски, Теодосий Печорски; на Св. княз Борис I, който покръства българите, и Киевският княз Владимир, който християнизира Киевска Русия, и др. Манастирският комплекс съхранява спомена за българското бойно величие и слава. В криптата на храма се пазят 17 каменни саркофага, в които са положени тленните останки на загиналите войни по време на войната. Върху вътрешните стени и в аркадните галерии отвън са поставени 34 мраморни плочи с имената на 18 491 офицери, войници и опълченци, загинали по време на Руско-турската освободителна война (1877–1878 г.). Вечна памет на загиналите да свободата на България!

Красимира Мархалева

В статията са използвани материали от българския печат